

18. století.² Ze stejného korutanského pansví pochází rovněž případ, na němž autor ilustruje postih cikánských skupin. Steiner na mnoha místech upozorňuje na unikátní a v některých případech i dosud opomíjené prameny osobní povahy zprostředkávající vzhled do myšlení i vnitřních motivací perzekvovaných skupin obyvatel. Největší pozornosti se těší dopisy transmigrovaných (vysídlených) nekatolíků, kteří s jejich pomocí udržovali písemný styk s příbuznými i přáteli doma v rakouských zemích. Autor nazírá na deklasované vrstvy obyvatelstva optikou historické antropologie. Nevnímá tudíž poddané jako individua pasivní a trpně přijímající svůj trest i úděl společenských vyvrhelů, ale jako osoby, které se pokoušejí násilnému postupu ze strany státu aktivně vzdorovat. Velmi dobře je tento přístup patrný v kapitole, v níž Steiner rozebírá obranné strategie Cikánů, snažících se nejrůznějšími cestami (např. spoluprací s místními obyvateli, psaním výhrůžných dopisů) uniknout trestnímu postihu.

Autor v této publikaci nepředkládá pouze černobílý obrázek stále se roztáčející spirály násilí. V souvislosti s postihy nekatolíků za vlády Karla VI. si například všímá, že ve stejný čas se přímo v hlavním městě monarchie na dvoře známého vojevůdce Evžena Savojského vedly irénistické debaty o smíření mezi křesťanskými konfesemi.³

2 Taktéž zpracováno knižně: Stephan STEINER, *Reisen ohne Wiederkehr. Die Deportation von Protestanten aus Kärnten 1734–1736*, Wien 2006.

3 Autor se v příslušné kapitole rovněž zabývá problematikou protestantských kaplí, které ve Vídni fungovaly při velvyslanectvích Švédska, Dánska a Nizozemí; tomuto tématu taktéž věnoval celou publikaci: S. STEINER, „Das Reich Gottes hier in Wien.“

Kapitoly, v nichž líčí martyria cikánského obyvatelstva, pak konfrontuje s dosud téměř neznámou problematikou zrušení „cikánského otroctví“ na území Bukoviny, k němuž habsburská monarchie přikročila poté, co v polovině 70. let 18. století tento region získala.

Kniha Stephana Steinera širšímu, anglicky hovořícímu publiku ve stručnosti představuje témata, která jsou v západní Evropě předmětem studia a debat již delší čas, avšak v prostoru středoevropské podunajské monarchie zůstávala dosud víceméně nezkoumána. Publikace ukazuje, že k problematice trestaneckých kolonií či nucených deportací má co říci i Habsburská říše, a to i přes svoji minimální zkušenost se zámořským kolonialismem. Českému čtenáři může kniha posloužit jako užitečný „rozcestník“ k dalším autorovým (podrobnějším) monografiím, ale také jako inspirace k hledání stop, které obyvatelé z českých zemí zanechali zejména jako nedobrovolní účastníci raně novověkých deportací.

Aleš Kupský

Christine BLANKEN – Christoph WOLFF – Peter WOLNY
Thematisch-systematisches Verzeichnis der musikalischen Werke von Johann Sebastian Bach

Wiesbaden, Breitkopf & Härtel 2022, 835 s., ISBN 978-3-7651-0400-8.

Již více než 70 let je základní pomůckou v orientaci v rozsáhlém díle Johanna Sebastianiana Bacha tematicko-systematický katalo-

Evangelisches Leben in der Reichshauptstadt während der Regierungsjahre Kaiser Karls VI., Wien 2021.

log, známý pod zkratkou BWV. Původní katalog byl publikován v roce 1950 a obsahoval celkem 1080 položek, přičemž tou poslední bylo „Umění fugy“. Důkladný výzkum pramenů však během desítek let přinášel nová zjištění a také desítky nově objevených či identifikovaných skladeb. Tento pokrok, jenž byl učiněn za více než sedm desetiletí, reflektuje nejnovější, již třetí vydání bachovského katalogu, vydané roku 2022 v německém nakladatelství Breitkopf & Härtel pod katalogovým číslem BV 400.

Práce na revidovaném vydání byly zahájeny v roce 2010. Důležitým podkladem byla nová kompletní kritická edice Bachových děl, *Neue Bach-Ausgabe* (dokončena 2006), a *Bach Compendium*, kde jsou zpracovány vokální skladby. Na přípravě rozsáhlého díla se vedle hlavních editorů Christine Blanken, Christoha Wolffa a Petera Wolnyho podílel též početný tým archivářů a muzikologů z lipského Bachova archivu, který se nachází v sousedství kostela sv. Tomáše, kde Johann Sebastian Bach řadu let působil.

Katalog zachovává beze změn původní členění podle žánrů, stejně jako obvyklou strukturu katalogizačního záznamu (katalogové číslo BWV, název skladby, instrumentace, incipity, informace k libretu, dějiny díla, originální a další relevantní prameny, zpracování v souborných edicích). Záznamy jsou navíc stavěny tak, aby byly informačně dostupné i s novými databázemi, jako je např. RISM.

K již existujícím záznamům skladeb bylo v novém vydání přidáno 64 nových zápisů, jejichž seznam je zpracován samostatně. Řadu nových informací přináší též oddíl Dodatky. První supplementum je věnováno sbírkám (kolekcím) skladeb. Druhé představuje katalog Bachovy notové knihovny,

kteřá je sama o sobě významným archivním fondem. Následuje katalog 33 skladeb, jež byly Bachovi připisovány v pramenech z 18. století, a další katalog čítající 86 položek se skladbami, které byly autorsky přisuzovány pozdějším výzkumem. Rovněž všechny dodatky mají zpracován samostatný přehled, podávající celkový přehled o nových informacích. Nezbytnou součástí je také rozsáhlá bibliografie a rejstříky.

Vzhledem k blízkosti německého a českého prostředí není překvapením, že katalog obsahuje i spojnice ke kulturnímu prostředí zemí Koruny české. V první řadě jde o jména významných Bachových současníků, ať už to jsou přímo rodáci z Českého království, působící však především v německém prostředí (Jan Dismas Zelenka, Johann Caspar Ferdinand Fischer), nebo skladatelé habsburského dvora ve Vídni (Johann Joseph Fux, Antonio Caldara). Příklady Bachovy recepce starší tvorby jsou například písně Nikolause Hermana, jáchymovského kantora žijícího v 16. století, nebo texty Angela Silesia, slezského katolického duchovního, mystika a literáta. Ohlasy Bachovy hudby v českém prostředí pak nacházíme např. u Jiřího Antonína Bendy, Josefa Lipavského či Františka Vondráčka. Chybět pochopitelně nemůže ani jeden z nejvýznamnějších mecenášů barokních Čech, který byl s Bachem také v kontaktu, hrabě František Antonín Sporck.

Nová edice katalogu Bachových skladeb je připravena s přísloušnou německou pečlivostí a je více než důstojným nástupcem předchozích vydání. Reprezentativní je rovněž knihařské zpracování, protože knižní blok je vázán v šité pevné vazbě (V8) s látkovým přetahem a zlacenou ražbou a vložen do papírové etui. Široké hudební i badatelské veřejnosti se tak dostává do ru-

kou posledními odbornými výzkumy aktualizovaná podoba základní rukověti k Bachovu dílu, která navíc obsahuje zajímavé marginálie i k českým hudebním dějinám.

Lukáš M. Vytlačil

Jana VIKTORÍNOVÁ

Chudá Praha. Lidé – Místa – Instituce (1781–1948)

Praha, Muzeum hlavního města Prahy
2023, 237 s., ISBN 978-80-87828-69-4.

V roce 2019 uspořádalo Muzeum hlavního města Prahy mimořádně úspěšný výstavní projekt *Chudá Praha: Lidé – Místa – Instituce (1781–1918)*, který propojil retrospektivní pohled na pražské chudinství v době od realizace osvícenských reforem až do období nástupu komunistického režimu s prezentací současného bezdomovectví v hlavním městě jako jednoho z průvodních jevů aktuálních problémů metropole spojených s chudobou. Publikace, jež vyšla o čtyři roky později pod stejným názvem, je ze strany autorky a kurátorky zmíněné výstavy Jany Viktorínové koncipována nejen jako připomenutí expozice či „opožděný“ výstavní katalog, ale také jako zcela samostatný knižní projekt.

Sociální problematika zejména v 19. a 20. století se v posledních dvou desetiletích stala předmětem zájmu řady historických výzkumů a města, resp. Praha, v nich měla své významné zastoupení. Autorka se zázemím v historickém a etnologickém bádání a na základě rozsáhlých archivních rešerší pojala publikaci nejen jako odborný text, ale přihlédla i k potřebám laické čtenářské veřejnosti. Proto věnuje téměř polovinu obsahu publikace reprodukcím archiválií a sbírkových předmětů, které našly

zčásti své místo už na výstavě. Základ prezentace chudinské problematiky tvoří odborné texty a další písemné materiály spojené s osobou pražského magistrátního úředníka Josefa Vlka, dnes uložené v Archivu hlavního města Prahy. Vlkovo úsilí totiž na přelomu 19. a 20. století směřovalo k založení muzea pražského chudinství.

Viktorínová rozčlenila publikaci na tři tematické celky, které přibližují vývoj otevřené i institucionální pražské chudinské péče do určité míry chronologicky. První kapitola „Chudá existence“ se soustřeďuje zejména na nežádoucí společenské jevy spojené s chudobou, především však na žebrotu, hodnocenou od sklonku 18. století jako stav, na němž chudý má či nemá přímou vinu. Dle tohoto hodnocení se pak odvíjela i „společenská odpověď“ na chudobu. Viktorínová představuje instituce zakládané nejen soukromými subjekty, ale hlavně veřejnou správou, jejímž cílem byla disciplinace osob stojících na okraji společnosti či jejich přesun do domovských obcí (donucovací pracovny, vychovatelny, institut postrku).

Kapitola „Místopis chudé Prahy: Od centra k okrajím“ se soustřeďuje na problematiku stravování a bydlení pro chudé i na nouzové řešení této otázky zejména v období meziválečném. Na jedné straně je tu dokumentována koncepce městské bytové politiky v oblasti sociální, která se stala pro pražskou radnici pod vedením národních socialistů jednou ze základních otázek jejich politického programu. Druhou stranou mince eskalující bytové nouze v období první republiky pak byl vznik nouzových kolonií, jimž autorka v minulosti věnovala také pozornost.

Třetí, poslední kapitola publikace zachycuje formování i fungování původně státních a později městských zařízení chu-